

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

VA ./ riksåklagaren ang. medhjälp till grovt vapenbrott m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 28 maj 2025 i mål B 2978-25)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

VA har, såvitt nu är ifråga, dömts för medhjälp till grovt vapenbrott. Hovrätten har med tillämpning av 23 kap. 5 § första meningen brottsbalken bestämt straffet till fängelse i tre år.

Domstolarna har funnit det utrett att VA med bil skjutsat en medtilltalad till och från en brottsplats där den medtilltalade drog fram en modifierad tårgaspistol som han riktade mot målsäganden för att genom hot förmå honom att betala en påhittad skuld. Den medtilltalade har för detta dömts för försök till grov utpressning och grovt vapenbrott. Enligt domstolarna är det utrett att VA förstod att den medtilltalade hade ett vapen i sin besittning först efter utpressningsförsöket (som VA frikänts från ansvar för) dvs. först när han skjutsade den medtilltalade från brottsplatsen.

Överklagandena till Högsta domstolen

VA yrkar att åtalet för medhjälp till grovt vapenbrott ska ogillas eller, i andra hand, att han ska dömas för medhjälp till vapenbrott av normalgraden till en, i allt fall, mildare påföljd.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hans överklagande och uttalar sig vägledande i följande frågor:

1. Vilket agerande krävs för att en medhjälparens agerande ska anses utgöra ett straffbart främjande av ett redan befintligt vapeninnehav?

2. Hur ska en tilltalads uppsåt i förhållande till omständigheter som medför att ett vapeninnehav kvalificeras som grovt brott bedömas?
3. Hur ska straffmätningen göras vid medverkan i mindre mån?

Grunderna för min inställning

Av 23 kap. 4 § brottsbalken följer att ansvar som enligt balken är föreskrivet för viss gärning ska ådömas inte bara den som utfört gärningen utan även annan som främjat denna med råd eller dåd. Detsamma gäller beträffande i annan lag eller författning straffbelagd gärning, för vilken fängelse är föreskrivet. (Första stycket.).

Den som inte är att anse som gärningsman döms, om han har förmått annan till utförandet, för anstiftan av brottet och annars för medhjälp till det. (Andra stycket.)

Varje medverkande bedöms efter det uppsåt eller den oaktsamhet som ligger honom till last. (Tredje stycket.)

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter, yrkesmässigt förmedlar eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för *vapenbrott* till fängelse i högst fem år (9 kap. 1 § första stycket vapenlagen [1996:67]).

Om brott som avses i 1 § första stycket är grovt, döms för *grovt vapenbrott* till fängelse i lägst fyra och högst sju år (9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen).

Av 23 kap. 5 § första stycket brottsbalken följer att straffet kan sättas lägre och under minimistraftet för den som medverkat i mindre mån samt att det i ringa fall inte ska dömas till ansvar.

Medverkansbestämmelsen klargör att det inte för varje medverkandes straffbarhet fordras att hans medverkan varit en *betingelse* för brottet. Bestraffning kan ske även om gärningsmannen skulle ha begått brottet utan deras främjande. Den omständigheten, att den brottsliga gärningen skulle ha kommit till stånd även utan någon annans medverkan, kan i regel inte få medföra att den medverkande går fri från straff. Han får inte räkna sig tillgodo att de andras handlingar ensamma skulle varit tillräckliga för att brottet skulle komma till stånd. För hans straffbarhet är det tillräckligt att han *främjat* brottet. (Bäcklund m.fl., Brottsbalken. En kommentar [1 juli 2024, Version 25, JUNO] kommentaren till 23 kap. 4 § under rubriken Främjande).

Främjandet kan ske *fysiskt*, men det kan också ske genom att den medverkande *psykiskt* övar inflytande på andra medverkande. Det är tillräckligt att den medverkande genom sin medverkan styrkt denne eller dessa i deras uppsåt att begå brottet. Detta kan ske genom råd, men det kan också ske genom handling, nämligen just genom att delta. En handling som varken fysiskt eller

psykiskt övat inflytande på brottets tillkomst är däremot inte att anse som medverkan. (A. st.)

En medverkansgärning behöver inte vara en medverkan till brottet från dettas början till dess slut. Främjandet kan äga rum *innan* brottet begås, t.ex. genom anskaffande av hjälpmedel, och det kan äga rum *under* det att brottet begås. Den andres förehavande får emellertid *inte* vara *avslutat*. (A. st.)

I NJA 2003 s. 473 hade en person som hyrt ut ett rum i sin lägenhet fått kännedom om att hyresgästen förvarade narkotika i rummet. Högsta domstolen fann att enbart den omständigheten att hyresvärden förhållit sig helt passiv inte kunde medföra ansvar för narkotikabrott eller medverkan till sådant brott.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2023 s. 177 ”Medhjälparen i Linanäs” funnit att en person, som införstådd med att ett rån skulle begås följde med till brottsplatsen och närvarade under rånet, främjat brott och därför skulle dömas för medhjälp till rån.

Högsta domstolen uttalar i rättsfallet bl.a. följande.

11. Straffansvar för medhjälp förutsätter alltså att medhjälparen främjat gärningen. Det krävs dock inte att medhjälparens gärning har varit en avgörande orsak till den brottsliga effekten. Det räcker att hans eller hennes gärning har övat inflytande på händelseutvecklingen och att detta åtminstone till någon del kan sägas ha skett i brottsfrämjande riktning. En gärning som varken fysiskt eller psykiskt har bidragit till huvudgärningen är däremot inte att anse som medhjälp. (Jfr SOU 1944:69 s. 91.)

12. HD har i rättsfallet ”Företagsboten och fängelsestraffet” [NJA 2012 s. 826](#) konstaterat att främjandebegreppet är tämligen vidsträckt, men samtidigt uttalat att det inte i alla delar är klart vad som krävs för att det ska vara fråga om ett främjande (se p. 16–18 i rättsfallet och där gjorda hänvisningar).

13. Eftersom det inte finns någon allmän skyldighet att ingripa mot annans brottslighet står det emellertid klart att det för straffansvar normalt krävs något mer än att en person har befunnit sig på platsen för ett brott. Den som endast passivt har iakttagit att någon annan har begått ett brott kan i regel inte anses ha utfört en handling som övat inflytande på händelseutvecklingen, även om han eller hon har haft en positiv inställning till brottet. För medhjälpsansvar krävs att personen därutöver har gjort något som visar att han eller hon solidariserat sig med gärningsmannens agerande samt att gärningsmannen har uppfattat vad personen har gjort och därmed har stärkts i sitt uppsåt. (Se dock [23 kap. 6 §](#) BrB angående straffansvar i vissa fall för den som underlåter att avslöja eller förhindra vissa brott. Se också bl.a. ”Lägenhetsförvaringen” [NJA 2003 s. 473](#) när det gäller skyldighet för den som intar en garantställning att avvärja annans brott.)

14. Det är inte möjligt att närmare ange i vilka fall och under vilka förutsättningar ett handlande i situationer av detta slag innebär ett psykiskt främjande av annans gärning. Detta är något som får bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Det innebär bl.a. att det kan finnas anledning att bedöma den eller de handlingar som utförs i ljust av den relation som personen har till

gärningsmannen samt att det bör beaktas inte enbart hur personen agerar på brottsplatsen utan också vad som har skett dessförinnan. Den som på något sätt har närvarat vid diskussionerna om att ett brott ska utföras och, med insikt om vad som ska ske, följer med gärningsmannen och närvarar då denne utför brottet måste ofta genom sitt handlande anses ha stärkt gärningsmannen i hans eller hennes uppsåt.

15. För ansvar krävs det inte att den medverkande själv gör bedömningen att han eller hon stärker gärningsmannen i dennes uppsåt eller på annat sätt främjar brottet. Det är normalt tillräckligt att den medverkandes uppsåt täcker de faktiska omständigheter som domstolen lägger till grund för bedömningen att det är fråga om ett främjande.

I rättsfallet NJA 2023 s. 540 "Chauffören och rånförsöket" har en person som kört en annan person till och från en plats där ett rånförsök utfördes dömts för medhjälp till rån. Högsta domstolen uttalar (p. 12) att det typiskt sett är en medhjälpsgärning att skjutsa en person till eller från en brottsplats.

Min bedömning

VA har, efter att ha fått kännedom om att den medtilltalade medförde ett skjutvapen, skjutsat honom från den plats där vapnet precis kommit till användning vid ett försök till grov utpressning, vilket VA bevitnat.

Det är min uppfattning att VA genom att skjutsa den medtilltalade från brottsplatsen främjat hans pågående olovliga innehav av vapnet på ett sådant sätt att han ska dömas till ansvar för medhjälp till den medtilltalades olovliga vapeninnehav. Enligt min uppfattning är situationen i detta fall inte jämförlig med den som förelåg i NJA 2003 s. 473. VA hade, när han fick kännedom att den medtilltalade medförde ett vapen, kunnat be honom göra sig av med vapnet eller be honom lämna bilen alternativt själv lämna bilen. Genom att inte göra så har han aktivt valt att solidarisera sig med och främja den medtilltalades olovliga vapeninnehav genom att skjutsa honom med vapnet i bilen.

Lika med domstolarna är det min uppfattning att vapenbrottet är att bedöma som grovt.

Domstolarna har efter en prövning av den bevisning som åklagaren lagt fram funnit det utrett att VA varit medveten om de omständigheter som medför att vapenbrottet är att bedöma som grovt. Jag instämmer i domstolarnas bedömning.

Hovrätten har i fråga om påföljd uttalat bl.a. följande.

Vad avser straffvärdet för medhjälpen till det grova vapenbrottet gör hovrätten följande överväganden. När VA körde [den medtilltalade] från platsen efter utpressningsförsöket mot FB var han medveten om att [den medtilltalade] hade med sig en pistol som dessutom just hade använts vid utförandet av ett allvarligt brott mot person. Hans främjande pågick under en inte obetydlig tid och avbröts av att polisen ingrep. Det har inte framkommit

något som talar i riktningen att VA dessförinnan försökte komma ifrån situationen på något sätt. Mot det som nu sagts ska vägas att det får antas ha kommit plötsligt för VA att [den medtilltalade] hade med sig ett vapen i bilen och att hans medverkan därmed inte föregicks av någon planering. Sammantaget är det motiverat att sätta straffet under straffminimum. Straffvärdet motsvarar fängelse i tre år. (Jfr rättsfallen NJA 2006 s. 577 och NJA 2017 s. 531.)

Jag instämmer i hovrättens bedömning och anser att hovrättens dom ska stå fast.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2003 s. 473 uttalat sig vägledande ifråga om ansvar för medverkan för i det fallet förvaring av narkotika (som är en kvalificerad form av innehav) och därvid funnit att det för ansvar för medverkan krävs något mer än ett helt passivt godtagande av någon annans förvaring (innehav). Högsta domstolen har också i rättsfallet NJA 2023 s. 540 uttalat att det typiskt sett är medhjälp att skjutsa en person till eller från en brottsplats. Anmärkas kan att det i detta fall dessutom är bilen som är själva brottsplatsen. Jag har svårt att se att Högsta domstolen genom att pröva förevarande mål kan komma med någon ytterligare vägledning beträffande frågan om vad som krävs för att någon ska fällas till ansvar för medhjälp (jfr NJA 2023 s. 177 p. 14).

I fråga om hur uppsåtet ska bedömas torde detta ske efter en prövning av den bevisning som åklagaren lagt fram, vilket innebär att en prövning av den frågan riskerar att sakna betydelse utanför det enskilda målet. Detsamma torde gälla vid bedömningen av straffvärdet, vilket sker efter en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum
Göteborgs åklagarkammare (AM-90043-24)
Kammaråklagaren Jacob Hallberg